

УДК 378.14:81'243

НОВІТНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У НЕМОВНИХ ВИШАХ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Колейчик О. О.

Стаття присвячена проблемам навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах освіти з урахуванням Рекомендацій Ради Європи з мовної освіти. У статті проаналізовані інноваційні навчальні методи у немовних вишах, зазначені продуктивні інтерактивні методи, що дають змогу повільно та невимушено вивчати іноземні мови.

Ключові слова: навчання, мова, метод, інноваційний, комунікативний, компетенція, креативний.

Статья посвящена проблемам обучения иностранных языков в высших учебных заведениях с учетом Рекомендаций Совета Европы в области языкового образования. В статье проанализованы инновационные методы обучения, указаны передовые продуктивные интерактивные методы, которые дают возможность студенту изучать иностранные языки в непринужденной естественной обстановке.

Ключевые слова: обучение, метод, инновационный, коммуникативный, компетенция, креативный.

The article is devoted to the problems of teaching foreign languages in higher schools taking into account the Common European Framework of reference for language learning, teaching and assessment. The author analyzes innovative teaching methods in non-linguistic higher schools and points out effective interactive methods that make it possible to learn languages in a free and easy atmosphere.

Key words: teaching, language, methods, innovative, communicative, competence, creative.

Головна мета вищої школи України сьогодні – забезпечення потреб держави у висококваліфікованих, професійно мобільних, конкурентоспроможних і потрібних на внутрішньому та зовнішньому ринку праці фахівцях, готових виконувати складні професійні функції та завдання, із широким світоглядом, професійним мисленням і творчим потенціалом, здатних до безперервного навчання і оперативного розв'язання можливих проблем. Від спеціаліста сьогодні вимагаються глибокі знання не лише у певній галузі, а й суміжних сферах, вільне володіння методикою і практикою наукових та прикладних досліджень, зокрема міждисциплінарних, сучасним мовним і технічним інструментарієм (перший передбачає вільне володіння кількома іноземними мовами, другий – комп'ютерною та іншою технікою).

З цією метою в Україні розроблена цілісна державна національна програма "Освіта", головною метою якої є визначення стратегії розвитку освіти в Україні на найближчі роки та перспективу XXI століття, створення системи безперервного навчання і виховання для досягнення високих освітніх стандартів, формування інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності нації. У "Рамковій програмі з німецької мови для професійного спілкування для вищих навчальних закладів України" чітко сформульовано завдання, зрозуміле для кожної сучасної людини європейського простору і яке має бути усвідомлене кожною молодою людиною нашої держави: "геополітичне положення та сучасний економічний стан України, сусідство з Євросоюзом, все тісніші політичні, економічні, культурні та інші суспільні контакти з усіма німецькомовними країнами, а також процес інтеграції в Європу вимагають знання іноземних мов, зокрема німецької мови як обов'язкового компоненту у галузі вищої освіти" [1; 8].

Оновлення змісту освіти відповідно до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти є визначальним складником реформування освіти в Україні. Одним із стратегічних завдань реформування змісту освіти є розробка державних стандартів щодо навчання іноземних мов і відповідне формування системи та обсягу знань,

навичок, умінь, творчої діяльності, інших якостей особистості на різних освітніх рівнях. Стандарт навчання іноземних мов передбачає:

- структуру змісту загальної освіти, тобто загальнообов'язкові – інваріантні та змінні – варіативні його складники;
- національний базовий навчальний план, який дає цілісне уявлення про змістовий склад освіти в системі навчання іноземних мов і окреслює нормативи навчального навантаження студентів та їх розподіл за освітніми рівнями і роками навчання;
- обов'язковий мінімум змісту навчання з кожної освітньої теми, що входить до державного компонента;
- обов'язкові очікувані результати навчання на різних освітніх рівнях;
- компетенцію і взаємну відповідальність учасників освітнього процесу, державні гарантії в одержанні освіти та контроль за дотриманням вимог даного стандарту;
- порядок внесення змін до державного стандарту навчання іноземних мов на факультетах іноземної філології [2, с. 10].

Зазначається, що навчання іноземних мов з урахуванням Загальноєвропейських Рекомендацій неможливе без оволодіння студентами певних обсягів культурної інформації, без ознайомлення з культурою народу, мову якого вони вивчають. У зв'язку з цим компонентом змісту навчання виступає насамперед соціокультурна компетенція, яка складається з країнознавчої та лінгвокраїнознавчої компетенції. У Загальноєвропейських Рекомендаціях зазначається, що країнознавча компетенція – це знання студентів про культуру країни, мова якої вивчається, а саме: знання історії, географії, економіки, державного устрою, особливостей побуту, традицій та звичаїв країни. Лінгвокраїнознавча компетенція, за тим же визначенням, передбачає володіння студентами особливостями мовленнєвої та немовленнєвої компетентностей – міміка, жести, що супроводжують висловлювання поведінки носіїв мови в певних ситуаціях спілкування, тобто сформованість у студентів цілісної системи уявлень про національно-культурні особливості країни.

Вищевказані визначення слугують головної меті Ради Європи, яка визначена у Рекомендаціях, – досягти більшої єдності членів Європейської спільноти і йти до цієї мети шляхом об'єднання спільних зусиль у галузі навчання іноземних мов і вивченні іншої культури" [2, с. 2].

Метою навчання іноземної мови в вищій школі на сучасному етапі є оволодіння студентами комунікативними компетенціями, що дозволять реалізувати їхні знання, уміння, навички для розв'язання конкретних комунікативних завдань у реальних життєвих ситуаціях. Іноземна мова виступає як засіб комунікації, спілкування з представниками інших націй, отже, в освіті продовжує розвиватися і надалі культурологічний або інтеркультурний підхід у навчанні в межах концепції "діалогу культур" з метою формування полімовної грамотності студентів.

Досягнення високого рівня володіння іноземною мовою неможливе без фундаментальної мовної підготовки у вищій школі. Викладачеві важливо знати новітні методи викладання іноземної мови, спеціальні навчальні техніки та прийоми, щоб оптимально підібрати той чи інший метод викладання відповідно до рівня знань, потреб, інтересів студентів. Методи навчання не є якимись простими "алгоритмізованими одиницями". Їх раціональне та вмотивоване використання на уроках іноземної мови вимагає креативного підходу з боку викладача, адже "педагогіка є наукою і мистецтвом одночасно, тому і підхід до вибору методів навчання має ґрунтуватися на творчості педагога" [3, с. 159–160]. Метою статті є огляд і стислий аналіз сучасних тенденцій розвитку методів викладання іноземних мов у вищій школі.

Якісна мовна підготовка студентів неможлива без використання сучасних освітніх технологій. Сучасні технології в освіті – це професійно орієнтоване навчання іноземної мови, проектна робота в навчанні, застосування інформаційних та телекомунікаційних технологій, робота з навчальними комп'ютерними програмами з іноземних мов (система мультимедіа), дистанційні технології в навчанні іноземних мов, створення презентацій у програмі PowerPoint, використання інтернет-ресурсів, навчання іноземної мови в комп'ютерному середовищі (форуми, блоги, електронна пошта), новітні тестові технології. Відповідно і вимоги до уроку іноземної мови з часом змінюються, розробляються новітні методи навчання.

На сучасному етапі розвитку методичної науки основними методами навчання іноземних мов є комунікативний та конструктивістський методи.

Комунікативний метод. Навчальна ціль: оволодіння комунікативною компетенцією. Навчальний зміст: тексти повинні показувати конфлікти, які спонукають студента до висловлення власної думки. Керування навчанням здійснюється не через граматику, а скеровується комунікативними інтенціями (намірами). Студент опиняється в центрі навчання. Мовна площина: домінування мовного продукування над мовною правильністю, коректністю, помилки допускаються. Мова стає засобом комунікації. Вправи: вправи комунікативного спрямування. Студенти навчаються "комунікації у процесі самої комунікації. Відповідно усі вправи та завдання повинні бути комунікативно виправданими дефіцитом інформації, вибором та реакцією" [4, с. 303]. Переваги методу: вдосконалюються навички усного мовлення, долається страх перед помилками. Недоліки методу: не надається належна увага якості мовлення, комунікативна компетенція досить швидко досягає своїх меж.

Конструктивістський метод. Навчальна ціль: в основі методу перебуває власне активне навчання студентів. Завдання викладача – не навчити, а сприяти навчальному процесу. Урок орієнтований на дію. Навчальний зміст: близькість до дійсності студентів, їх спонукають самостійно конструювати свої знання (наприклад у межах проектної діяльності). Мовна площина: якомога ширша. Вправи: продукування мови знаходиться в центрі навчання. Переваги методу: підготовка студентів до реального життя, реальних життєвих ситуацій. Недоліки методу: на сучасному етапі ще не виявилися достатньо чітко. Прикладом конструктивістського методу може слугувати проектне навчання.

Метод проектів. Організація уроку як роботи над проектом. Ознаки проектного методу: орієнтованість на дію, робота в команді, самоорганізація студентів, ситуативна спрямованість, співвідносність із реальним життям, інтердисциплінарність (міжпредметні проекти), цілісність – проект розглядається як ціле, орієнтованість на продукт, результат. Традиційно виділяють такі основні фази проекту: 1. Ініціювання – винайдення ідеї для проекту. 2. Початок проекту. 3. Проведення проекту. 4. Презентація результатів проекту. 5. Оцінка (рефлексія) проекту.

До *інноваційних* навчальних методів можна віднести: навчання з комп'ютерною підтримкою (CALL), метод сценарію (storyline method), метод симуляцій, метод каруселі, метод навчання за станціями, метод групових пазлів, метод рольової гри, метод "кейз-стаді" (робота над проблемними ситуаціями, студенти розглядають проблему, аналізують ситуацію, пропонують свої ідеї та варіанти розв'язання проблеми в ході дискусії).

Метод сценарію (storyline method). Даний метод заснований на поєднанні запланованих навчальних змістів, наприклад: Проект – Дизайн – Будівництво – з інтересами та ідеями студентів. Отримуючи "імпульси" від викладача (так звані ключові питання), студенти роблять свій внесок у створення історії. Цей метод не потребує текстових підручників. Мова йде про креативне планування, підбір гіпотез, переживання, систематизацію та презентацію роботи. Спроєктована історія містить також елементи драми та рольової гри. Викладач задає лише межі дії та представляє окремі епізоди. Студенти ставлять запитання та знаходять самі на них відповіді.

Метод навчання за станціями – це навчальна техніка, за якої студенти виконують роботу над навчальним матеріалом, який упорядкований у вигляді станцій (студенти отримують робочі плани з обов'язковими та вибірковими завданнями). При навчанні за станціями в учнів є можливість вибору стосовно розподілу часу, послідовності виконання завдань та соціальної форми, що використовується (індивідуальна робота, парна робота, групова робота). Таким чином студенти при використанні даного методу навчаються планувати свій час, навчаються самооцінці, аналізу власного навчального успіху, плануванню та проведенню етапів роботи. Робота за станціями дозволяє здійснювати диференціацію за здібностями, інтересами студентів, за ступенем складності завдання.

Метод симуляцій. Метод симуляцій можна з успіхом застосовувати, особливо в навчанні іноземної мови студентів економічних спеціальностей вишів. У кібернетиці цей термін використовується для моделювання та імітації реальності. У навчанні мова йде про різноманітні симуляційні бізнес-ігри, які надають студентам

можливість відпрацьовувати свої навички, застосовувати знання з метою вирішення тієї чи іншої задачі у так званому "безпечному середовищі", яке імітує реальні ситуації, наприклад у бізнесі, в роботі в компанії. Симуляція надає можливість студентам спробувати себе в певній ролі – керівника, президента компанії, дає можливість дослідити систему роботи певного підприємства. Перед учасниками гри ставлять певні завдання – досягти приросту прибутку фірми, заключити договір, вигідно продати акції компанії тощо. Симуляції характеризуються високим ступенем зацікавленості учасників, що цілком поринають гру, втілюються у свою роль, уболівають за результат роботи, оскільки від командного духу, швидкості прийняття рішень залежить загальний результат гри. Завдяки симуляції у студентів формується навичка стратегічного планування, розвивається вміння працювати в команді, проводити перемовини, переконувати ділового партнера. Симуляції впорядковують знання, готують до необхідності прийняття в майбутній діяльності швидких та вмотивованих бізнес-рішень. Існують комп'ютерні симуляції, де учасники працюють із комп'ютерною програмою, керують уявною компанією, та настільні симуляції, де учасники, компанії, підприємства "існують" у вигляді фішок, карт.

В умовах реформування вищої школи змінюються освітні технології викладання іноземних мов. Сама мовна освіта теж поступово модернізується через впровадження модульно-рейтингової системи навчання іноземних мов, міждисциплінарна інтеграція, демократизація та економізація освіти викликають до життя інновацій складові викладання іноземних мов. Усе це ставить до викладання та викладача іноземної мови в вишах нові вимоги, проте вищезазначені винайдені альтернативні методи навчання значно впливають на вирішення проблеми ефективного навчання іноземних мов.

Література

1. Амеліна С. М. Рамкова програма з німецької мови для професійного спілкування для вищих навчальних закладів України / С. М. Амеліна, Л. С. Аззоліні та ін. – К. : Гете-Інститут ; Ленвіт, 2006. – 90 с.
2. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / за ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
3. Кузьмінський А. І. Педагогіка : підручник / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання-Прес, 2008. – 447 с.
4. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник / за ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 1999. – 320 с.